

LAURENȚIU ULICI, CRITICUL DE POEZIE

Bogdan CREȚU

Prof. dr., Institutul de Filologie Română
„A. Philippide”, Iași

Am încercat să-mi pregătesc cele câteva vorbe pe care urmează să le spun și prima întrebare pe care mi-am pus-o cu toată onestitatea a fost: Când am deschis ultima oară cărțile lui Laurențiu Ulici? Sunt cărți pe care le păstrez, le am în biblioteca mea, aici, în biroul meu de lucru, unde am depozitat, așa, ca pe niște instrumente, ca pe niște scule necesare în munca mea de zi cu zi, cărțile de critică literară. Răspunsul cinstit la întrebarea aceasta este că nu mai țin minte. Adevărul este că l-am folosit destul de puțin pe Laurențiu Ulici și cred că nu numai eu.

Laurențiu Ulici pare un critic ieșit din actualitate, ceea ce nu e cinstit, nu e corect. Sunt mai multe direcții în critica lui, sunt mai multe aspecte ale personalității sale care ar trebui să ne intereseze.

Pe una o epuizez rapid, pentru că, sincer, e secundară și contează mai puțin. Poate e cinică situația, dar *scripta manent*. Este aceea de administrator al breslei. Nu știu, nu mă pricep. Eram prea tânăr atunci. În orice caz, așa cum și-l amintesc foarte mulți dintre scriitori, a fost un bun gospodar al Uniunii Scriitorilor. Foarte multe dintre proiectele breslei se leagă de numele său, s-a implicat și cred că, din păcate (acesta e aspectul inevitabil al funcției administrației), a irosit mult timp, și-a consumat multă energie. Prin urmare, nu am cum să evoc personalitatea lui Laurențiu Ulici, pe care cred că l-am văzut o dată, de două ori, când eram student. Cam atât.

În orice caz, îi știu cărțile. Și ele îl salvează. Există mai multe direcții în scrisul lui.

Laurențiu Ulici era un cititor atent, un cititor foarte bun, un cititor care nu se intimidă de marile nume ale literaturii. Sunt câțiva astfel de critici în perioada postbelică, perioadă, probabil, pe lângă cea interbelică, de aur, a criticii noastre, în care critica literară era o instituție cu un prestigiu uriaș. Lucru explicabil și în context politic, de altfel. Dar să reiau fraza: sunt câțiva astfel de critici care, pe lângă activitatea, să zicem, diurnă, a criticii de întâm-

pinare, a cartării scriitorilor din realitatea imediată, nu și-au uitat marile iubiri și au scris despre acei autori sanctificați aproape. Câteva nume: Valeriu Cristea, care a scris două cărți despre Dostoievski, una despre tânărul Dostoievski, dar mai ales despre acel extraordinar dicționar al personajelor lui Dostoievski; sau Lucian Raicu, cu admirabila lui carte despre Gogol... În fine, mai sunt câțiva autori care cumva și-au împărțit resursele, atenția între marii clasici și incertitudinile prezentului. Și Laurențiu Ulici este unul dintre ei. Am redeschis cu plăcere cartea lui *Biblioteca Babel*, care este, în primul rând, un eseu destul de amplu despre Dostoievski, cu observații foarte fine, foarte bune despre *Dublul*, *Frații Karamazov*, *Crimă și pedeapsă*, *Adolescentul*, *Idiotul* sau *Demonii*. Sunt aici și eseuri despre Joyce sau, știu eu, despre alți astfel de autori considerați „dificili” – despre Faulkner, despre Jarry, despre Pavese sau despre Eugène Ionesco – sigur, pornind de cele mai multe ori de la niște traduceri. Era un cititor foarte atent Laurențiu Ulici și asta se vede în cea mai cunoscută și cea mai de succes carte a lui, *Nobel contra Nobel*, o carte care propune alternative la premiul care, iată, consacră și consacră și astăzi. Se vede acest apetit ludic al lui Laurențiu Ulici și mesajul lui implicit care vrea să spună că literatura nu este așa cum o prezintă sintezele sau, știu eu, marile întâmplări ale instituțiilor sale. Cei mai buni scriitori nu sunt cei care au primit Nobel-uri, ci oricând există posibile ierarhii, cel puțin la fel de legitime.

Al doilea aspect al criticii lui Laurențiu Ulici este cel care îl salvează și pentru literatura noastră, abia el este important. Începând cu anii '70 (în perioada 1973-1990), Laurențiu Ulici a ținut în revista „România literară” o cronică a debuturilor, intitulată *Prima verba*, și de acolo au ieșit trei volume cu același titlu. Cred că în epocă Mircea Iorgulescu, la un moment dat, a mai pus umărul cu aceeași răbdare și cu același altruism la întâmpinarea noilor intrați în literatură. Un tip de critică foarte importantă în epocă, esențială uneori, care poate să dea acel brânci absolut necesar unui începător, care poate să-i dea curaj sau care poate să-i atragă atenția că ceva nu merge. Critica de întâmpinare a lui Laurențiu Ulici nu e deloc convențională, el spune lucrurilor pe nume de câte ori este cazul. Nu e deloc lipsită de exigență. Dacă ne uităm în cuprinsul acestor volume, vedem că sunt zeci și zeci de nume care astăzi nu ne mai zic nimic. Iau la întâmplare: Petre Dragu, Ion Vergu Dumitrescu, Lucia Fetcu, Ion Filipoiu, Olga Neagu, Marieta Nicolau, Stelian Oancea, Mihai Paulic. Atenție, e vorba de oameni care au debutat în anii '70! Pot să deschid volumul al doilea și să spun tot așa, la întâmplare: Eugen Evu, Veronica Galiș, Anton Grecu. Dar am dat de Ion Iovan și atunci lucrurile se

schimbă. Sau: Ana Grigoraș, Marina Mărgăianu, Toma Michinici și cei mai mulți sunt de aici, din această zonă a literaturii. Ceea ce ne ajută să observăm că nu numai epoca noastră este invadată de autori care nu ajung foarte departe. Nu am vrut să spun plevușcă, în fond, această inflație de nou-veniți e una foarte bună, literatura se hrănește din așa ceva. În fine, Laurențiu Ulici a defrișat acea zonă cu un devotament extraordinar, așa încât eu cred că volumele lui *Prima verba* sunt instrumente foarte, foarte bune pentru cel care vrea să meargă dincolo de ierarhiile osificate, de acei scriitori pe care critica literară i-a fixat în canon.

Un statut aparte în opera lui îl are *Literatura română contemporană*, din care, din păcate, nu a putut să apară decât primul volum, *Promoția 70*. Cartea a ieșit în 1995 și știm că Laurențiu Ulici s-a stins în 2000. Pe pagina de gardă apare precizarea că e un prim volum din seria de șase, dintre care cinci ar fi trebuit să acopere fiecare câte o promoție – 50, 60, 70, „promoția reformată” (așa cum numește el generația războiului) și generația 80 – și un alt volum, dedicat basarabenilor, bucovinenilor, bănățenilor, adică scriitorilor de limbă română din afara statului Republica Socialistă România.

Este important că Laurențiu Ulici pune problema unei istorii exhaustive a literaturii și spune că aceasta este imposibilă, că este o utopie, pentru că miza ar fi aceea de a acoperi tot, de a citi tot. „Pentru a decide ce e important și ce nu, trebuie să citești”, spune el. Ceea ce e imposibil. Face și ceva calcule, vorbește de 15-20 de mii de volume numai pentru intervalul unui deceniu și ceva, cât ar acoperi promoția '70. Sau măcar să citești cărțile reprezentative, dar de unde știi că-s reprezentative? În fine, sunt multe astfel de discuții, dar lectura cvasitotală ar fi un deziderat: un critic în mod clar nu poate citi toată literatura care s-a scris în limba română, dar poate citi, își poate realiza un decupaj și cel mai potrivit este acela a contemporaneității, al literaturii pe care a asistat-o, pe care, poate, a moșit-o, pe care a orientat-o, pe care a însoțit-o fidel cu comentariul lui și pe care o cunoaște în detaliu. Este ceea ce încearcă să facă în această sinteză, o sinteză – cred – foarte bună, în care, sigur, propune (și asta din când în când mai revine în discursul lui critic) etapizarea literaturii nu pe generații, ci pe promoții. El consideră că există cinci mari generații în literatură, începând cu cea a pașoptiștilor și încheind cu generația postbelică, în cadrul fiecăreia există desigur promoții. Încearcă să justifice aceste concepte cu argumente acceptabile, legitime.

Celelalte volume cuprind eseuri, cronici literare – *Confort Procust* și altele –, or, Laurențiu Ulici era conștient de riscurile cronicii literare. De asta

pune numele lui Procust în titlul unei cărți. Reacția imediată, spontană presupune riscuri. În fine, cele trei volume din *Prima verba* sunt de mare ajutor pentru cel ce vrea să meargă mai departe și să vadă întregul peisaj literar al unei epoci, nu numai vârfurile, pentru că relieful are de toate, are văi, are câmpii întinse, are tot felul de delușoare și de crevase și de mici forme, nu numai munți și vârfuri. Or, Laurențiu Ulici, din punctul acesta de vedere, este un foarte bun cartograf al anilor '70, în special – este generația pe care a urmărit-o cel mai atent.

Altfel, avem în *Literatura română contemporană* singurul volum care există, din păcate, privitor la promoția '70, o panoramă, un tablou cvasi-complet al epocii, și sunt câteva sute de scriitori, deci mult mai mult decât selectează orice istorie a literaturii contemporane. Marian Popa mai stă cumva alături de el în acest efort de a fixa cât mai mult din ceea ce s-a scris. Comentariile sunt întotdeauna bine articulate, știe să rețină esențialul, știe să dea un verdict sau să pună, să fixeze diagnosticul unui scriitor, știe să nu pozeze, știe să decupeze citatele necesare, așa încât cine nu cunoaște nimic, de exemplu, despre Valentin Tudor, din coloana pe care i-o rezervă Laurențiu Ulici, sau despre Aurel Turcuș, sau despre alți autori, despre Ioan Suciu, despre Valeria Sivan... în fine, găsește aici crochiuri critice de foarte bună calitate. Așa încât, din tot ce a scris Laurențiu Ulici, cred că tocmai aceste lucrări, care l-au fixat printre criticii actualității, îl vor salva.

A scris și cărți de eseuri. Dar eseul e un gen mai pretențios, acolo trebuie să dai lovitura. Nimic din ceea ce este comun, cuminte, nu agață atenția. În schimb, în domeniul exegezei actualității literare, prin hărnicia lui, prin devotament, prin atenție, prin spiritul critic, Laurențiu Ulici rămâne un critic în viață, un critic de frecventat, care va fi și este, trebuie să fie frecventat. Sincer, l-aș plasa undeva în clasa de mijloc a criticii noastre literare postbelice, ceea ce nu-i deloc puțin, pentru că e o critică extraordinară, plasată la un nivel foarte, foarte bun.

Rezumat: Autorul articolului se referă la câteva direcții ale criticii lui Laurențiu Ulici și la câteva aspecte ale personalității sale, care ar trebui să ne intereseze și să ne facă să-i revizităm lucrările: lectura atentă a marilor nume ale literaturii (*Biblioteca Babel* și *Nobel contra Nobel*); cronică de carte și întâmpinarea noilor intrați în literatură (în cele trei volume *Prima verba*); istoria literară și etapizarea literaturii nu pe generații, ci pe promoții (*Literatura română contemporană. Promoția 70*). Concluzia la care se ajunge este că în domeniul exegezei actualității

literare, prin hărnicia lui, prin devotament, prin atenție, prin spiritul critic, Laurențiu Ulici rămâne un critic în viață, un critic de frecventat.

Cuvinte-cheie: Laurențiu Ulici, critic literar, istorie literară, critică de întâmpinare, actualitate literară, spirit critic.

Abstract: The article refers to some directions of Laurențiu Ulici's criticism and to some aspects of his personality that should interest and make us revisit his works: a thorough reading of the great authors of literature (*Library of Babel* and *Nobel against Nobel*); book reviews and the reception of new entrants in the literature (in *Prima Verba*); literary history and the division of the literature not into generations, but into cohorts (*Contemporary Romanian Literature. The 70s Cohort*). The reached conclusion is that in the field of literary current exegesis, Laurențiu Ulici, managed through his diligence, devotion, attention, critical spirit, to remain a living critic, a critic worth being considered.

Keywords: Laurențiu Ulici, literary critic, literary history, book reviewing, literary actuality, critical spirit.

Volume publicate de Laurențiu Ulici